

สรุปทริยนจากการ พัฒนาคาวมรู้

รอบการประเมินที่ 2
ปีงบประมาณ พ.ศ. 2568

หลักสูตร กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลสำหรับ ผู้ปฏิบัติงานภาครัฐ (PDPA for Government Officer)

จัดทำโดย นางสาวธาริณี เวชชี
ตำแหน่ง นักวิชาการคอมพิวเตอร์ปฏิบัติการ

พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 มีค่าสำคัญตามพระราชบัญญัตินี้ที่ควรรู้เพื่อทำความเข้าใจและปฏิบัติตามกฎหมายได้ถูกต้อง ดังนี้ “ข้อมูลส่วนบุคคล” (Personal Data) คือ ข้อมูลเกี่ยวกับบุคคลที่ทำให้ระบุตัวบุคคลได้ไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อม เช่น เลขบัตรประจำตัวประชาชน ชื่อ-สกุล ที่อยู่ เบอร์โทรศัพท์ อีเมล ข้อมูลทางการเงิน เชื้อชาติ ศาสนา พฤติกรรมทางเพศ ประวัติอาชญากรรม ข้อมูลสุขภาพ แต่ไม่รวมข้อมูลคนตายและข้อมูลนิติบุคคล “เจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล” (Data Subject) คือ บุคคลที่ข้อมูลนั้นระบุไปถึง “ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคล” (Data Controller) คือ บุคคลหรือนิติบุคคลที่มีอำนาจหน้าที่ตัดสินใจเกี่ยวกับการเก็บรวบรวม ใช้ หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคล และ “ผู้ประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคล” (Data Processor) คือ บุคคลหรือนิติบุคคลที่ดำเนินการเกี่ยวกับ การเก็บรวบรวม ใช้ หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคล ตามคำสั่งหรือในนามของผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคล

พระราชบัญญัตินี้ได้กำหนดขอบเขตการบังคับใช้ของกฎหมายไว้ในมาตรา 3 และมาตรา 5 รวมทั้งกำหนดข้อยกเว้นการบังคับใช้ของกฎหมายไว้ในมาตรา 4 โดยสรุปว่า หากมีกฎหมายบัญญัติเกี่ยวกับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลไว้เป็นการเฉพาะแล้ว ก็ให้บังคับตามบทบัญญัตินั้น เว้นแต่ บทบัญญัติเกี่ยวกับการเก็บรวบรวม ใช้ หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคล บทบัญญัติเกี่ยวกับสิทธิของเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล บทบัญญัติเกี่ยวกับการร้องเรียน บทบัญญัติเกี่ยวกับอำนาจคณะกรรมการผู้พิชี่ยวชาญ บทบัญญัติเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของพนักงานเจ้าหน้าที่ รวมทั้งบทกำหนดโทษที่เกี่ยวข้อง ให้ใช้บังคับตามบทบัญญัติในพระราชบัญญัตินี้ โดยพระราชบัญญัตินี้ดั่งกล่าวให้ใช้บังคับแก่การเก็บรวบรวม ใช้ หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลโดยผู้ควบคุมข้อมูล ส่วนบุคคลหรือผู้ประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลที่อยู่ในราชอาณาจักร และมีผลบังคับใช้กรณี ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลหรือผู้ประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลที่อยู่นอกราชอาณาจักร หากมีกิจกรรมดังนี้ การเสนอขายสินค้าหรือบริการแก่เจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลที่อยู่ในราชอาณาจักร ไม่ว่าจะมีการชำระเงินหรือไม่ก็ตาม หรือ การเฝ้าติดตามพฤติกรรมของเจ้าของข้อมูล ส่วนบุคคลที่เกิดขึ้นในราชอาณาจักร

พระราชบัญญัตินี้ได้กำหนดข้อยกเว้นการบังคับใช้ของกฎหมายไว้ 6 ประการ ดังนี้ (1) การเก็บรวบรวม ใช้ หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลของบุคคล ที่ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคล เพื่อประโยชน์ส่วนตน หรือเพื่อกิจกรรม ในครอบครัวของบุคคลนั้นเท่านั้น (2) การดำเนินการของหน่วยงานรัฐ ที่มีหน้าที่ในการรักษาความมั่นคงของรัฐ ซึ่งรวมถึงความมั่นคงทางการคลังของรัฐ หรือการรักษาความปลอดภัยของประชาชน รวมทั้งหน้าที่เกี่ยวกับการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินนิติวิทยาศาสตร์ หรือการรักษาความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์ (3) บุคคลหรือนิติบุคคลซึ่งใช้หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลที่ทำการเก็บรวบรวมไว้เฉพาะเพื่อกิจการสื่อบุคคล งาน ศิลปกรรม หรืองานวรรณกรรม อันเป็นไปตามจริยธรรมแห่งการประกอบวิชาชีพหรือเป็นประโยชน์สาธารณะเท่านั้น (4) สภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา และรัฐสภา รวมถึงคณะกรรมการการเลือกตั้งที่แต่งตั้งโดยสภาดังกล่าว ซึ่งเก็บรวบรวม ใช้ หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลในการพิจารณาตามหน้าที่และอำนาจ (5) การพิจารณาพิพากษาคดีของศาลและการ ดำเนินงาน ของเจ้าหน้าที่ในกระบวนการพิจารณาคดี การบังคับคดี และการวางทรัพย์ รวมทั้งการดำเนินงาน ตามกระบวนการยุติธรรมทางอาญา และ (6) การดำเนินการกับข้อมูลของบริษัทข้อมูลเครดิตและสมาชิก ตามกฎหมาย ว่าด้วยการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต

ตามที่ได้กล่าวข้างต้นพระราชบัญญัตินี้ได้กำหนดว่าหากมีกฎหมายบัญญัติเกี่ยวกับ การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลไว้เป็นการเฉพาะแล้วก็ให้บังคับตามบทบัญญัตินั้น เว้นแต่ บทบัญญัติเกี่ยวกับ การเก็บรวบรวม ใช้ หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคล ฯลฯ ให้ใช้บังคับตามบทบัญญัติในพระราชบัญญัตินี้ ดังนั้น การเก็บรวบรวม ใช้ หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลที่จะดำเนินการได้โดยชอบด้วยกฎหมาย ตามพระราชบัญญัตินี้ ก็ต่อเมื่อผู้มีหน้าที่ได้ทำตาม หลักการอย่างหนึ่งอย่างใด ตามมาตรา 19 และมาตรา 24 ดังนี้ (1) **Consent** การได้รับความยินยอม (2) **Scientific or Historical Research** การจัดทำเอกสารประวัติศาสตร์หรือจดหมายเหตุเพื่อประโยชน์สาธารณะ หรือที่เกี่ยวกับการศึกษาวิจัยหรือสถิติ (3) **Vital Interest** ป้องกันหรือระงับอันตรายต่อชีวิตร่างกายหรือสุขภาพของบุคคล (4) **Contract** ความจำเป็นเพื่อการปฏิบัติตามสัญญา (5) **Public Task** ความจำเป็นเพื่อประโยชน์สาธารณะหรือ การปฏิบัติหน้าที่ในการใช้อำนาจอรัฐ (6) **Legitimate Interest** ความจำเป็นเพื่อประโยชน์โดยชอบด้วยกฎหมายของผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลหรือของบุคคลหรือนิติบุคคลอื่น และ (7) **Legal Obligations** การปฏิบัติตามกฎหมาย การดำเนินการตาม (1) – (7) เป็นหลักการกระทำในการเก็บรวบรวม ใช้ หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคล โดยชอบด้วยกฎหมายตามพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว ทั้งนี้ หลัก Consent การได้รับความยินยอมจากเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล ถือเป็นหลักคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลพื้นฐานที่ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลที่จะเก็บรวบรวม ใช้ หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลต้องได้รับความยินยอมจากเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลนั้นก่อนหรือขณะเก็บรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคล และต้องกระทำโดยชัดแจ้งเป็นหนังสือหรือผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ ต้องแจ้งวัตถุประสงค์การเก็บรวบรวม ใช้ หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคล ต้องแยกส่วนใช้ภาษาที่อ่านง่าย ให้ความอิสระในการยินยอม และถอน

ความยินยอมเมื่อใดก็ได้ แต่อย่างไรก็ตามการกระทำต่อข้อมูลส่วนบุคคลก็ไม่จำเป็นต้องได้รับความยินยอมจากเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลเสมอไป หากได้ดำเนินการตาม (2) – (7) อย่างหนึ่งอย่างใดแล้ว

กรณีข้อมูลส่วนบุคคลที่มีความละเอียดอ่อน (Sensitive Personal Data) พระราชบัญญัตินี้มาตรา 26 ได้กำหนดประเภทของข้อมูลส่วนบุคคลที่มีความละเอียดอ่อน เช่น ข้อมูลเกี่ยวกับเชื้อชาติ ศาสนาหรือปรัชญา พฤติกรรมทางเพศ ประวัติอาชญากรรม ข้อมูลสุขภาพ ข้อมูลพันธุกรรม ข้อมูลชีวภาพ ฯลฯ หรือตามที่คณะกรรมการประกาศกำหนด โดยการเก็บรวบรวม ใช้ หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลเหล่านี้จะดำเนินการได้โดยชอบด้วยกฎหมายเมื่อทำตามหลักการอย่างหนึ่งอย่างใด ดังนี้ (1) ได้รับความยินยอมโดยชัดแจ้ง (2) ป้องกันหรือระงับอันตรายต่อชีวิต ร่างกาย หรือสุขภาพ ซึ่งเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลไม่สามารถให้ความยินยอมได้ (3) การดำเนินกิจกรรมโดยชอบด้วยกฎหมายที่มีการคุ้มครองที่เหมาะสมขององค์กรที่ไม่แสวงหากำไร (4) เจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลเปิดเผยต่อสาธารณะ ด้วยความยินยอมโดยชัดแจ้ง (5) การก่อตั้งสิทธิเรียกร้องตามกฎหมาย การปฏิบัติตามหรือการใช้สิทธิเรียกร้อง ตามกฎหมาย หรือการยกขึ้นต่อสู้สิทธิเรียกร้องตามกฎหมาย (6) จำเป็นในการปฏิบัติตามกฎหมาย เฉพาะ ได้แก่ เกี่ยวกับการวินิจฉัยโรคทางการแพทย์ ประโยชน์สาธารณะ ด้านการสาธารณสุข การคุ้มครองแรงงาน การศึกษาวิจัย ทางวิทยาศาสตร์ หรือ ประโยชน์สาธารณะที่สำคัญ

เมื่อทราบแล้วว่าข้อมูลส่วนบุคคลใดเป็นข้อมูลส่วนบุคคลทั่วไปหรือข้อมูลส่วนบุคคลที่มีความละเอียดอ่อน และมีวิธีการจัดเก็บข้อมูลที่สามารถดำเนินการได้โดยชอบด้วยกฎหมายอย่างไร ข้อควรรู้ต่อมาการเก็บรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคลที่สามารถดำเนินการได้โดยชอบด้วยกฎหมาย พระราชบัญญัตินี้มาตรา 22 – มาตรา 23 กำหนดหลักการเก็บรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคลไว้ โดยให้เก็บรวบรวมได้เท่าที่จำเป็น ภายใต้วัตถุประสงค์อันชอบด้วยกฎหมาย และต้องแจ้งให้เจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลทราบก่อน/ขณะเก็บรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคล ถึงรายละเอียด ดังนี้ วัตถุประสงค์ของการเก็บรวบรวม กรณีที่เจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลต้องให้ข้อมูล เพื่อปฏิบัติตามกฎหมายหรือสัญญา ข้อมูลส่วนบุคคลที่จะมีการเก็บรวบรวม และระยะเวลาในการเก็บรวบรวม ประเภทของบุคคลหรือหน่วยงาน

ซึ่งข้อมูลส่วนบุคคลที่เก็บรวบรวมอาจจะถูกเปิดเผย ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคล สถานที่ติดต่อ และวิธีการติดต่อ รวมทั้ง สิทธิของเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล หากการเก็บข้อมูลเกิดจากการเก็บรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคลจากแหล่งอื่น พระราชบัญญัตินี้มาตรา 25 กำหนดโดยหลักห้ามกระทำ เว้นแต่ แจ้งให้เจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลทราบโดยไม่ชักช้า แต่ต้องไม่เกิน 30 วัน นับแต่วันที่เก็บรวบรวมและได้รับความยินยอมจากเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล หรือเป็นกรณีการเก็บรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคลที่ได้รับยกเว้นไม่ต้องขอความยินยอม ส่วนการใช้หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลดำเนินการได้โดยชอบด้วยกฎหมายพระราชบัญญัตินี้มาตรา 27 กำหนดหลักห้ามใช้หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลโดยไม่ได้รับความยินยอม เว้นแต่เป็นข้อมูลส่วนบุคคล ที่เก็บรวบรวมได้โดยได้รับยกเว้นไม่ต้องขอ

ความยินยอม แต่ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคล ต้องบันทึกการใช้หรือเปิดเผยนั้นไว้ และจะต้องไม่ใช้หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลเพื่อวัตถุประสงค์อื่น ทั้งนี้ กรณีข้อมูลส่วนบุคคล ที่เก็บรวบรวมไว้ก่อนวันที่กฎหมายใช้บังคับ มาตรา 95 แห่งพระราชบัญญัตินี้ กำหนดให้ผู้ควบคุมข้อมูล ส่วนบุคคลสามารถเก็บรวบรวมและใช้ตามวัตถุประสงค์เดิมต่อไป ได้ แต่ต้องกำหนดวิธีการยกเลิกความยินยอมและเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้เจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลที่ไม่ประสงค์ให้เก็บและใช้สามารถแจ้งยกเลิกได้ง่าย ส่วนการเปิดเผยและดำเนินการอื่นให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้

ตามที่ได้สรุปหลักการเก็บรวบรวม ใช้ หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลที่ดำเนินการได้โดยชอบด้วยกฎหมายตามพระราชบัญญัตินี้แล้ว ย่อมก่อให้เกิดสิทธิและหน้าที่ผู้ที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลส่วนบุคคลนั้น ดังนี้ พระราชบัญญัตินี้ตั้งกฏมาตรา 30 – มาตรา 35 กำหนดสิทธิของเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล ได้แก่ สิทธิได้รับการแจ้งให้ทราบ สิทธิขอเข้าถึงข้อมูลส่วนบุคคล สิทธิขอให้โอนข้อมูลส่วนบุคคล สิทธิคัดค้าน การเก็บรวบรวม ใช้ หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคล สิทธิขอให้ลบหรือทำลาย หรือทำให้ข้อมูลส่วนบุคคล เป็นข้อมูลที่ไม่สามารถระบุตัวบุคคลได้ สิทธิขอให้ระงับการใช้ข้อมูลส่วนบุคคล และสิทธิขอให้แก้ไขข้อมูลส่วนบุคคล และพระราชบัญญัตินี้ตั้งกฏมาตรา 37 ได้กำหนดหน้าที่ของผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลไว้ ได้แก่ การจัดให้มีมาตรการรักษาความมั่นคงปลอดภัยที่เหมาะสม ดำเนินการเพื่อป้องกันมิให้ผู้อื่นใช้หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลโดยปราศจากอำนาจหรือโดยมิชอบ การจัดให้มีระบบการตรวจสอบเพื่อดำเนินการลบหรือทำลายข้อมูลส่วนบุคคล การแจ้งเหตุการละเมิดข้อมูลส่วนบุคคล การแต่งตั้งตัวแทนภายในราชอาณาจักร รวมทั้งจัดทำบันทึกการประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคล การแต่งตั้งตัวแทนภายในราชอาณาจักร ทั้งนี้ ผู้ประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลซึ่งไม่ปฏิบัติตามคำสั่งที่ได้รับจากผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคล ให้ถือว่าผู้ประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลเป็นผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคล และตามพระราชบัญญัตินี้ตั้งกฏมาตรา 74 กำหนดขั้นตอนการร้องเรียน หากเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลเห็นว่าตนไม่ได้รับสิทธิตามที่พระราชบัญญัตินี้กำหนดหรือ ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลหรือผู้ประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลกระทำการไม่ถูกต้องตามพระราชบัญญัตินี้ โดยให้ร้องเรียนต่อคณะกรรมการผู้เชี่ยวชาญซึ่งคณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลแต่งตั้งเป็นผู้พิจารณาดำเนินการตามแนวทางการร้องเรียนของพระราชบัญญัตินี้ต่อไป หากผลการพิจารณาพบว่าผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลหรือผู้ประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลกระทำการไม่ถูกต้องและทำให้เจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลได้รับความเสียหาย อาจต้องรับโทษทางแพ่ง ทางอาญา และทางปกครอง ตามกรณีความผิด

ข้อสรุปและแนวคิดในการประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาองค์การ

เพื่อให้เกิดการจัดการข้อมูลอย่างมีประสิทธิภาพและปลอดภัยตามหลักการเก็บรวบรวม ใช้ หรือเปิดเผย ข้อมูลส่วนบุคคล มีหลักในการเก็บข้อมูลเท่าที่จำเป็นต่อวัตถุประสงค์ของงาน และเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างชอบด้วย กฎหมายและโปร่งใส สามารถอ้างอิง พ.ร.บ. ที่เกี่ยวข้องได้อย่างถูกต้อง สร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้ให้ข้อมูล และความน่าเชื่อถือให้กับองค์กร

แหล่งที่มา

หลักสูตร : (เช่น แนวทางปฏิบัติด้านการจัดซื้อจัดจ้าง)

ด้านการพัฒนา (ระบุ ✓) : ☒ ดิจิทัล

☐ ความรู้เฉพาะด้านเพื่อใช้ในการปฏิบัติงาน

☐ เพิ่มศักยภาพตนเอง/ประสิทธิภาพในการทำงาน

บรรยายโดย : ดร.มนต์ศักดิ์ โช้เจริญธรรม

หน่วยงานผู้รับผิดชอบ : สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล(องค์การมหาชน) TDGA Learning

วิธีการพัฒนาตนเอง : e-learning

วันที่ได้รับการฝึกอบรม : 15 ส.ค. 2568 สถานที่ : กรมพัฒนาที่ดิน